

УДК 657.6-024.61-048.42:004.3/.4

С. В. Селищев,

кандидат економічних наук,

асистент Національного центру обліку та аудиту,

Національна академія статистики, обліку та аудиту,

E-mail: 700800900@i.ua

Організаційні аспекти внутрішнього аудиту інформаційно-технічного забезпечення підприємства

Проаналізовано підходи до проведення внутрішнього аудиту інформаційно-технічного забезпечення підприємства, викладені у науковій літературі. Висвітлено основні проблеми сучасної практики внутрішнього аудиту. Визначено структуру та склад об'єктів інформаційно-технічного забезпечення. Надано рекомендації з організації внутрішнього аудиту. Запропоновано заходи щодо поліпшення системи контролю.

Ключові слова: внутрішній аудит, інформаційно-технічне забезпечення, комп'ютерна техніка, структура, система контролю, автоматизоване робоче місце.

З метою підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в сучасних умовах світової фінансової кризи, яка спричинила різкий спад активності у більшості галузей економіки, одним із пріоритетних завдань управління підприємствами стає розробка та впровадження чіткого й ефективного механізму використання матеріальних ресурсів. Для цього управлінський персонал має сконцентруватися, зокрема, на проведенні внутрішнього аудиту зберігання, використання та обліку матеріальних цінностей.

Серед усіх видів матеріальних цінностей, які використовуються підприємством у господарській діяльності, достатньо новими є персональні комп'ютери (далі – ПК), їх комплектуючі, програмні продукти та оргтехніка (інформаційно-технічне забезпечення підприємства). Практичні дослідження свідчать, що процесам обліку та контролю зазначених матеріальних цінностей притаманні окремі особливості, які мають ураховуватися при організації та проведенні внутрішнього аудиту.

Питанням організації та методики внутрішнього аудиту підприємств присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних науковців [1–10]. Цим роботам притаманна ґрунтовність та глибина досліджень. Однак, на нашу думку, окреслені питання в частині проведення внутрішнього аудиту інформаційно-технічного забезпечення підприємства вимагають подальшого дослідження та розробки на рівні надання окремих рекомендацій з планування, документування та процедурного забезпечення.

Мета дослідження – визначення та дослідження особливостей організації внутрішнього аудиту інформаційно-технічного забезпечення підприємства.

Процес внутрішнього аудиту як складова частина системи забезпечення ефективного використання комп'ютерної техніки передбачає визна-

чення та оцінку ризиків. За результатами аналізу сучасного практичного досвіду нами було виявлено такі ризики:

- розкрадання майна;
- відсутність технічної документації;
- відсутність повних облікових даних про технічний обладнання;
- відсутність даних про здійснені ремонти та поліпшення;
- відсутність обліку запасних частин;
- використання неліцензованого програмного забезпечення.

При оцінці ризиків необхідно також звернути увагу на те, що у працівників, які обслуговують персональні комп'ютери та оргтехніку, можуть утворюватися запаси запчастин, які вони використовують для ремонтів. Через це виникає ризик шахрайства, тобто заміни нових запчастин на старі, коли нова запчастина або пристрій купляється та реалізується на сторону, а безпосередньо зламане устаткування ремонтується й видається за нове. З метою запобігання таким діям необхідно організувати передання всіх запчастин на утилізацію або на зберігання з описом (наприклад комірнику). Особа, яка обслуговує комп'ютерну й оргтехніку, не повинна займатися її ремонтом та / або зберігати будь-які запчастини у своїх приміщеннях.

Серед інших джерел потенційного викривлення фінансових даних у результаті порушення умов обліку та використання комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, можна виділити порушення правил обліку, через недостатнє розуміння специфіки об'єкта обліку. Більшість бухгалтерів ще недостатньо розуміють, де можна подивитися назву ПК, і якщо в одній накладній вказані комп'ютер (системний блок), монітор, миша, клавіатура та, наприклад, модем, то це п'ять окремих об'єктів обліку (а не один "Комп'ютер").

Ігнорується ведення обліку за відповідальними особами. У найкращому випадку вся комп'ютерна техніка закріплена за однією матеріально відповідальною особою, водночас використовується усіма працівниками в різних приміщеннях та відділах підприємства. При цьому будь-яка відповідальність працівника щодо закріпленої за ним техніки не оформлюється; більше того, користувачі часто самостійно встановлюють необхідні їм програмні продукти, які не завжди можуть бути забезпечені відповідною ліцензійною документацією.

Часто спостерігається відсутність інвентарних номерів та карток обліку основних засобів, куди мають бути занесені відомості про комп'ютери підприємства, їх характеристики, проведені ремонти та поліпшення. Через це іноді ідентифікувати природу появи окремого ПК на підприємстві практично неможливо. Крім того, як правило, за відсутності актів утилізації замінені запчастин і самих запчастин достовірно оцінити дійсність факту проведення ремонту також неможливо.

Ще однією серйозною проблемою є відсутність достатнього рівня контролю за зберіганням, використанням та переміщенням комп'ютерної техніки, що проявляється у, як правило, формальному ставленні до проведення інвентаризацій. В окремих випадках при звільненні особи, матеріально відповідальної за зберігання та використання комп'ютерів та оргтехніки, навіть не складаються акти приймання – передачі матеріальних цінностей.

При проведенні контрольних перевірок наявності та використання комп'ютерної техніки (мова йде про підприємства з більш ніж 50-ма автоматизованими робочими місцями (далі – АРМ)) можна запропонувати два типи заходів – вибіркова перевірка та суцільна перевірка. Перш за все, треба розуміти, що, наприклад, 50 автоматизованих робочих місць включають:

- 50 системних блоків (у кожному 6 ключових змінних “запчастин”, які необхідно визначити окремо шляхом застосування необхідних програм або механічним способом, тобто розібравши системний блок). Отже, витрати часу на завантаження становлять 3–5 хвилин, завантаження програми та виписування характеристик – 10 хвилин, якщо необхідно розібрати – ще плюс 15–20 хвилин (ідентифікація та вилучення), на окремих ПК можуть бути встановлені паролі що унеможливує застосування відповідних програм, тобто залишається тільки механічний спосіб;
- 50 моніторів – по 3 хвилини на визначення моделі та серійного номера;
- 50 мишей – по 3 хвилини на визначення моделі та серійного номера;
- 50 клавіатур – по 3 хвилини на визначення моделі та серійного номера;

- 10–15 позицій мережевого обладнання – по 5–10 хвилини на визначення моделі та серійного номера (більша тривалість – через складність доступу);
- 50 мережевих фільтрів – по 3 хвилини на визначення моделі та серійного номера;
- 50 блоків безперебійного живлення – по 3 хвилини на визначення моделі та серійного номера;
- 20 копіювальних пристроїв – по 10 хвилин на визначення моделі, серійного номера та пробний друк;
- 50 “умовних” запчастин, які залишились в результаті ремонтів, – по 3 хвилини на ідентифікацію.

Особливістю опису результатів є те, що назви зазначеного устаткування складаються, як правило, з українських слів, англійських літер та цифр, а це, у свою чергу, також потребує додаткового часу на те, щоб правильно роздивитись, почути, записати / надрукувати.

Експериментальним шляхом визначено, що для побудови контрольної відомості на 50 позицій АРМ необхідно 8 робочих годин (6 годин на побудову й заповнення та 2 години на уточнення). Також необхідно запланувати час на:

- перевірку наявності договорів про матеріальну відповідальність – 5 хвилин;
- перевірку відомості-акту з переліком матеріальних цінностей, що закріплені за матеріально відповідальною особою, – 20 хвилин;
- звірка 150 карток основних засобів – по 5 хвилин на кожну одиницю;
- звірка 300 інвентарних карток малоцінних необоротних матеріальних активів – по 3 хвилини на кожну одиницю.

Таким чином, ми можемо дійти висновку, що суцільна перевірка вимагає значних витрат часу (близько 70 годин) і відриву від роботи працівників інформаційно-технічної служби (що унеможливується у випадку, якщо такий працівник один на підприємстві). У випадку же комісійної перевірки можуть зупинитися певні господарські або адміністративні процеси на підприємстві.

При оцінці ризиків, пов'язаних системою внутрішнього контролю фактичної наявності цінностей, доцільно звернути увагу на термін проведення інвентаризації. Якщо в акті вказано, що термін проведення інвентаризації 50-ти АРМ склав 2–3 дні, це може бути ґрунтовним свідченням відсутності контролю фактичної наявності матеріальних цінностей, та зумовлювати необхідність проведення подальших аудиторських процедур щодо оцінки ризику суттєвого викривлення облікових даних про об'єкти інформаційно-технічного забезпечення підприємства. Більш доцільно на основі проведення попередніх аналітичних процедур визначити певну кількість автоматизованих робочих місць

та провести їх перевірку, починаючи від фактичної наявності, технічного стану, доцільності використання певним працівником до їх відображення в бухгалтерському обліку.

Для проведення контрольних перевірок можна запропонувати комісію у складі: представника інформаційно-технічного відділу, бухгалтерії, інженерної служби, відділу постачання, комірника; можливим є залучення служб та працівників – активних користувачів комп'ютерної техніки, а також сторонніх експертів.

З метою поліпшення системи контролю доцільно:

- провести інвентаризацію посадових інструкцій бухгалтерів та осіб, відповідальних за зберігання й обслуговування ПК і оргтехніки, на предмет зазначених вище правил обліку й використання та розробити такі положення й інструкції за їх відсутності;
- укласти договори про матеріальну відповідальність;
- завести картки обліку матеріальних цінностей за матеріально відповідальними особами;
- розмістити обладнання так, щоб можна було без перешкод прочитати його інвентарний номер, модель та марку;

- завести картки обліку основних засобів та оновити втрачену технічну документацію;
- організувати процеси ремонту й утилізації оргтехніки, комплектуючих та запчастин;
- організувати перехресний нагляд за процесами закупок, оприбуткування, використання, ремонтів, обліку та списання інформаційно-технічного обладнання; рахунки на оплату перед дозволом “оплатити” також узгоджуються з інженерною службою, замовлення запчастин та ремонт узгоджуються з комірником, який займається збереженням або утилізацією замічених комплектуючих;
- відвести окреме приміщення для зберігання техніки та запчастин, які утворились в результаті минулих ремонтів та поліпшень.

Отже, у роботі встановлено, що сучасні умови розвитку української економіки спричинюють зростання важливості контролю ефективності використання матеріальних цінностей, зокрема шляхом проведення внутрішнього аудиту. Як напрям подальших досліджень визначено необхідність подальшої розробки підходів до проведення внутрішнього аудиту інформаційно-технічного забезпечення та їх адаптації до умов вітчизняних підприємств з метою оптимізації часу та ресурсів, уникнення втрат якості та підвищення ефективності аудиту.

Список використаних джерел

1. Билык М. Д. Организация и методика аудита сельскохозяйственных предприятий : [учеб.] / М. Д. Билык. – К. : КНЕУ, 2003. – 628 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : [навч. посіб. для студ. спец. 7.050106 “Облік і аудит”] / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 448 с.
3. Карпова Т. П. Управленческий учет для вузов / Т. П. Карпова. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 380 с.
4. Кулаковская Л. П. Основы аудита : [учеб. пособ.] / Л. П. Кулаковская, Ю. В. Пича. – [3-е изд.]. – К. : Каравелла, 2005. – 312 с.
5. Кузьмінський А. М. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : [підруч.] / А. М. Кузьмінський, В. В. Сопко, В. П. Завгородній ; за ред. А. М. Кузьмінського. – К. : Вища школа, 1993. – 223 с.
6. Петрик О. А. Аудит: методология и организация : [монографія] / О. А. Петрик. – К. : КНЕУ, 2003. – 260 с.
7. Нитецкий В. В. Аудит: цель и задачи / В. В. Нитецкий // Бухгалтерский учет. – 1993. – № 3. – С. 6–8.
8. Савченко В. Я. Аудит : [навч. посіб.] / В. Я. Савченко. – [2-ге вид.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 328 с.
9. Ткаченко Н. Т. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : [підруч. для студ. вищ. навч. закл. екон. спец.] / Н. Т. Ткаченко. – [5-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : А.С.К., 2007 – 784 с.
10. Усач Б. Ф. Организация и методика аудита : [учеб.] / Б. Ф. Усач, З. О. Душко, М. М. Колос. – К. : Знание, 2006. – 295 с.

References

1. Bilyk, M. D. (2003). *Organizatsiya i metodika audita sel'skohozyaystvennykh predpriyatiy [Organization and procedure of audit of agricultural enterprises]*. Kyiv: KNEU [in Russian].
2. Butynets, F. F. (2000). *Bukhhalterskyi upravlinskyi oblik [Management accounting]*. Zhytomyr: ZhITI [in Ukrainian].
3. Karpova, T. P. (1998). *Upravlencheskiy uchet dlya vuzov [Management accounting for high school]*. Moscow: Audit, YuNITI [in Russian].
4. Kulakovskaya, L. P., & Picha, Yu. V. (2005). *Osnovy audita [Basics of auditing]*. Kyiv: Karavella [in Russian].
5. Kuzminskyi, A. M., Sopko, V. V., & Zavhorodnii, V. P. (1993). *Orhanizatsiia bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu [Organization of accounting, control and analysis]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

6. Petrik, O. A. (2003). *Audit: metodologiya i organizatsiya [Audit: methodology and organization]*. Kyiv: KNEU [in Russian].
7. Nitetskiy, V. V. (1993). *Audit: tsel i zadachi [Audit: purpose and objectives]*. *Buhgalterskiy uchet – Accounting*, 3, 6–8 [in Russian].
8. Savchenko, V. Ya. (2006). *Audyt [Audit]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Tkachenko, N. T. (2007). *Bukhhalterskiy finansoviy oblik na pidpriemstvakh Ukrainy [Financial Accounting at enterprises of Ukraine]*. Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].
10. Usach, B. F., Dushko, Z. O., & Kolos, M. M. (2006). *Organizatsiya i metodika audita [Organization and procedure of audit]*. Kyiv: Znanie [in Russian].

С. В. Селищев,

кандидат экономических наук,
ассистент Национального центра учета и аудита,
Национальная академия статистики, учета и аудита

Организационные аспекты внутреннего аудита информационно-технического обеспечения предприятия

Проанализированы изложенные в научной литературе подходы к проведению внутреннего аудита информационно-технического обеспечения предприятия. Освещены основные проблемы современной практики внутреннего аудита. Определена структура и состав объектов информационно-технического обеспечения. Даны рекомендации по организации внутреннего аудита. Предложены меры по улучшению системы контроля.

Ключевые слова: *внутренний аудит, информационно-техническое обеспечение, компьютерная техника, структура, система контроля, автоматизированное рабочее место.*

S. V. Selishchev,

PhD in Economics,
Assistant, National Center for Accounting and Audit,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Internal Audit of Information and Technical Support of Enterprise: Organization Aspects

The need to concentrate the effort of managerial personnel on internal audit of storage, use and accounting of material assets is emphasized, as a measure to enhance competitiveness through setting up priority tasks related with company management by developing and introducing the strict and effective mechanism for utilization of material assets. Studies of the current practices show that the process of recording and control of information and technical support at company level has peculiar features that need to be considered in organization and performance of internal audit.

A review of literary sources devoted to approaches to internal audit of information and technical support at company level is made. Essential problems of the current audit practices are highlighted. The structure and composition of the objects of information and technical support is defined. Recommendations on organization and planning of internal audit are given, measures to improve the control system are proposed.

It is emphasized that when the risks related with the system for internal control of the available assets are assessed, the terms of inventory need to be considered. The model for inventory is constructed, allowing for fixing the real terms and the scopes of works. When the report indicates that the inventory terms differ considerably from the modeled data, this will be a strong evidence to lack of control over the available material assets, and to the need of further auditor procedures related with assessment of the risk of essential distortion of the recorded data on the objects of information and technical support at a company.

The need for adaptation and further development of existing approaches to internal audit of information and technical support at company level is highlighted, for optimization of time and resources without essential losses for quality and effectiveness of audit.

Keywords: *internal audit, information and technical support, computer equipment, structure, control system, automated workstation.*

Бібліографічний опис для цитування:

Селищев С. В. Організаційні аспекти внутрішнього аудиту інформаційно-технічного забезпечення підприємства / С. В. Селищев // Статистика України. – 2016. – № 2. – С. 101–104.